

ရခိုင်အက္ခရာစာပေခရီးလမ်းကြောင်း

အမှတ်သင်္ကေတမှ အက္ခရာစာပေ

ရှေးအခါက လူတို့သည် အက္ခရာစာပေတို့ဖြင့် အသုံးမပြုတတ်မီ အမှတ်သင်္ကေတအားဖြင့် ရုပ်ပြု (သို့မဟုတ်) လက္ခဏာပြုအမှတ်အသား များကိုပင် အသုံးပြုကြသည်။ ထိုမှတစ်ဆင့်တစ်ဆင့် တိုးတက်ပြောင်းလဲ ကာ လွန်ခဲ့သော နှစ်ပေါင်း သုံးထောင်ကျော်လောက်ကစ၍ အက္ခရာ စာပေများကို တီထွင်လာခဲ့ကြသည်ဟု ဆို၏။

အက္ခရာဆိုသည်မှာအမှတ်အသားပင်ဖြစ်သော်လည်းအချင်းချင်းမတူ ကြပဲ လူမျိုးအလိုက် အသီးအခြားစီရှိခဲ့ကြသည်။ အက္ခရာ အခေါ် အဝေါ်များမှာလည်း အုပ်ချုပ်သောမင်းများ အမည်၊ တိုင်းပြည်နိုင်ငံ အမည်၊ လူမျိုးအမည်များကို အစွဲပြု၍ အမျိုးမျိုး ပညတ်မှည့်ခေါ်လေ့ ရှိကြသည်။

ရက္ခဝဏ္ဏအက္ခရာ

ရခိုင်ပြည်နယ် လူမျိုးများတို့၏ သုံးစွဲခဲ့သော အက္ခရာကို ရက္ခ ဝဏ္ဏဟူ၍ လူမျိုးအမည်ကို အစွဲပြု၍ မှည့်ခေါ်လာခဲ့ကြသည်။ ထို့ပြင် ရက္ခဝဏ္ဏအက္ခရာ၊ ဝေသာလီခေတ်အက္ခရာစသည့် ဖွံ့ဖြိုးမှုဖြစ်လာခဲ့ရလေ သည်။ ထိုထိုခေတ်အလျောက် အက္ခရာပုံပန်းသဏ္ဍာန် ဆင့်ပွားပြောင်း လဲလာခဲ့ရသည်။ ရက္ခဝဏ္ဏအက္ခရာစတင်ပေါက်ပွားရာကား ဗြဟ္မီအက္ခရာ ပင်ဖြစ်၏။ ထိုဗြဟ္မီအရေးအသားကိုပင် အခြေပြု၍ ဆင့်ပွားလာရခြင်း လည်း ဖြစ်ပေသည်။

ဗြဟ္မီအက္ခရာကား ဂင်္ဂါမြစ်ဝှမ်းဒေသ၌ ပေါ်ပေါက်လာခဲ့သော အက္ခရာပင်ဖြစ်သည်ဆို၏။ ဗြဟ္မီအက္ခရာသည် ခရစ်မပေါ်မီ(၈)ရာစုနှင့် (၆)ရာစုအတွင်း ပေါ်ပေါက်လာခဲ့သည်ဟူ၍ ဒေါက်တာ ဆာရိကာ (Dr. Sircar)က ဆိုသည်။ ယင်းဗြဟ္မီအက္ခရာသည် မြူးခေတ်ရခိုင် နယ်နိမိတ်အပါအဝင်ဖြစ်သော ဂင်္ဂါမြစ်အရှေ့ဘက်ကမ်းတစ်လျှောက် ပြန့်ပွားခဲ့လေသည်။ ရခိုင်ပြည်သို့ကား ဘီစီ ၄၀၀ ခုက ဝင်လာသော အင်ဒိုအရိယန် (Indo Aryan) တို့နှင့်အတူ ရောက်လာနိုင်၏။

ဗွီဆန်အေစမစ် (Vincant A Smith) ဆိုသော ပုဂ္ဂိုလ်၏ ခန့်မှန်းချက်အရ ဘီစီ(၆)ရာစုနှင့် (၅)ရာစုနှစ်အတွင်းကပင် ဂင်္ဂါမြစ် ဝှမ်းဒေသတွင် ဗြဟ္မီ (Brahmi) အက္ခရာပေါ်ပေါက် ရှိခဲ့လေပြီဟု ဆို သည်။ ထို့ကြောင့် ဂင်္ဂါမြစ်တစ်ဘက်ကမ်းအနီးစပ် နယ်ချင်းမြေချင်း ဆက်လျက်ရှိသော ရခိုင်ပြည်ထဲသို့ ဗြဟ္မီအက္ခရာဝင်ရောက်လာစရာဆင့် ပွားလာရာ ဆင့်ကဲပြောင်းလဲလာနိုင်စရာ ရှိမည်မှာ ယုံမှားရန် မလိုပေ။
ဗြဟ္မီအက္ခရာ

အိန္ဒိယနိုင်ငံတွင် အက္ခရာသုတေသီတို့ ခန့်မှန်းချက်အရ ခရစ် မပေါ်မီ ဘီစီ(၄)ရာစုနှင့် (၃)ရာစုအတွင်းတွင် ခရောသျှဌ (သို့မဟုတ်) ခရက်စတီ (Kharashthe) အက္ခရာပေါ်ပေါက်လာခဲ့သည်ဆို၏။ ထို အက္ခရာမှာ အိန္ဒိယမြစ်ဝှမ်း၏ အနောက်ဘက်ဒေပြေဘော ဘက်တီယာ (Bactria) နယ်မြေမှ ဣရေက (Eiraeika) သို့မဟုတ် အာရမိတ် (Aramaic Alphabet) တို့မှဘစ်ဆင့် ကူးပြောင်းလာခဲ့ခြင်း ဖြစ် သည်ဆို၏။ သို့သော် ဖော်ပြပါ ခရောသျှဌ အက္ခရာနှင့် ဗြဟ္မီအက္ခရာ သည် လုံးဝဆတ်သွယ်မှု မရှိခဲ့ပေ။ ဗြဟ္မီအက္ခရာဆိုလျှင် ဘီစီ ၉ ရာစု လောက်ကစ၍ ဖိနိဆိအန်လူမျိုး (Phoenicians) တို့ သုံးစွဲခဲ့သော ဆီမီ တိတ် (Semitic) အက္ခရာမှတစ်ဆင့် တီထွင်လာခဲ့ခြင်းဟု ဆိုလေသည်။ ထိုဗြဟ္မီအရေးအသားကို ဗြဟ္မီလိပိ၊ ဒေဝါနာဂရီလိပိ၊ အရိယာလိပိဟု ခေါ်ဆိုကြောင်း ဖြင့် ဟိန္ဒူဗျာကရုဏ်းကျမ်းတွင် တွေ့ရသည်။
ဗြဟ္မီပျံ့နှံ့ရာဒေသနယ်ပယ်

သို့နှင့် အိန္ဒိယပြည်ရောက် ဗြဟ္မီအက္ခရာမှာလည်း မူလအင်ဒိုအရိ ယန်လူမျိုးတို့၏ အက္ခရာစာပေဖြစ်ရာကား၊ အိန္ဒိယသို့ အာရိယန်လူမျိုး တို့ ဝင်ရောက်ခဲ့သော ခုနှစ်သက္ကရာဇ်နှင့် နှိုင်းယှဉ်စိစစ်ကြည့်နိုင်သည်။

အာရီယန်လူမျိုးတို့သည် ဘီစီ ၂၀၀၀ လောက်ကပင် အိန္ဒိယသို့ရောက်
 ခဲ့လေပြီဖြစ်၏။ ထို့ကြောင်း ဗြဟ္မိအက္ခရာသည် အိန္ဒိယပြည်တွင် တစ်စ
 တစ်စ ထွန်းကားလာခဲ့ရာမှ အသောကမင်း (ဘီစီ ၂၇၂-၂၃၂)
 လက်ထက် အိန္ဒိယတောင်ပိုင်းနှင့် သီဟိုဠ်နိုင်ငံတိုင်အောင် ပျံ့နှံ့သွားခဲ့
 လေသည်ဟု ဆို၏။ ဗြဟ္မိအက္ခရာသည် အိန္ဒိယနိုင်ငံလုံး ပျံ့နှံ့သွားခြင်း
 ဖြင့် နောင်တွင် တစ်စတစ်စ တိုးတက်ကြံဆတီထွင်မှုကြောင့် ဒေသနယ်
 မြေအလိုက် ဖွံ့ဖြိုးမှုဖြစ်လာခဲ့လေသည်။ တဒေသနှင့် တဒေသပုံစံဆင်ကွဲ
 ပြောင်းလဲမှုများဖြစ်ကာ တောင်ပိုင်းသုံး ဗြဟ္မိ၊ မြောက်ပိုင်းသုံး ဗြဟ္မိ
 အက္ခရာများအထိ ဒေသအလိုက် တီထွင်ရေးသားလာသော အက္ခရာများ
 ဖြစ်ပွားလာခဲ့ရလေသည်။

ဗြဟ္မိမုဆင်ကဲလာသော အိန္ဒိယပြည်သုံး အဓိကအက္ခရာများ။

ဗြဟ္မိအက္ခရာထဲတွင် အသောကဗြဟ္မိသည် ရှေးအကျဆုံးအရေး
 အသားဖြစ်ပြီး ဘီစီ လေးရာကျော်ခန့်ကပင် ဖြစ်လေသည်။ ထို့ထက်
 အိန္ဒိယပြည် ပီပရဝကျောက်စာမှာ ပို၍ရှေးကျသည်ဟု ခန့်မှန်းကြသည်။
 နဂိုဗြဟ္မိအက္ခရာမှ တစ်စတစ်စ ဆင့်ကဲပြောင်းလဲလာခြင်းမှလည်း ထို
 ခေတ်တွင် လက်ရေးစာများဖြစ်၍ ရေးထုံးရေးနည်း ပုံပြောင်းရခြင်း
 ကြောင့်လည်း ဖြစ်ချေသည်။

ဗြဟ္မိပွားအက္ခရာ အသောကကျောက်စာကို အခြေခံထားပြီးလျှင်
 အိန္ဒိယတောင်ပိုင်းသုံး အက္ခရာမှာ—

အေဒီ-၃ -၄ ရာစုတွင် ပလ္လဝအက္ခရာ။

အေဒီ-၄-၅ ရာစုတွင် ကဒမ္မအက္ခရာ။

အေဒီ-၆ ရာစုတွင် စာလုကျအက္ခရာများ ဆင့်ပွားခဲ့ရခြင်း။
 အိန္ဒိယမြောက်ပိုင်းသုံး အက္ခရာများ—

အေဒီ-၂ ရာစုတွင် ကုဿုန်(ကုသန)၊ ကဿုတရပ။

အေဒီ-၄ ရာစုတွင် ဂုတ(ဂုပ္ပဘာ)

အေဒီ-၆ ရာစုတွင် ယသောဓာရိမံအက္ခရာများ ဆင့်ပွားခဲ့ခြင်း အားဖြင့် အိန္ဒိယပြည်သုံး အက္ခရာများလည်း တဆင့်တဆင့် ဖွံ့ဖြိုးတိုး တက်လာခဲ့ရလေသည်။

ဗြဟ္မီအက္ခရာများ၏ ပုံသဏ္ဍာန်သည် ဘီစီ ၃ ရာစုမှ အေဒီ ၁ ရာစုထိ တည်ငြိမ်ခဲ့သည်။ ထို့နောက် ၂ ရာစုမှ အေဒီ ၆ ရာစု အေဒီ အတွင်း အထပ်ထပ်ပြုပြင် ရေးသားလာကြောင်း တွေ့ရသည်။ ထို့ကြောင့် ၇ ရာစုအေဒီအထိ ဆင့်ကဲပြောင်းလဲလာသော အိန္ဒိယပြည်သုံး အဓိက အက္ခရာများမှာ ကွဲလွဲမှုများ ဖြစ်လာခဲ့ရလေသည်။

ဗြဟ္မီဆင့်ပွားရကွဲလွဲမှုအက္ခရာများ

ဧညဝတီခေတ်အက္ခရာ

ဗြဟ္မီအက္ခရာသည် ရခိုင်ပြည်နယ်သို့ ပျံ့နှံ့ရောက်လာခဲ့သည့် အတိုင်း ရခိုင်ပြည်နယ်တွင် ဗြဟ္မီအက္ခရာဖြင့် ရေးထိုးသော ကျောက် စာကို တွေ့ရ၏။ “သစ္စကပရိပဇာကဇီန” ဟူ၍ ရေးထိုးပါ ကျောက်စာ နှင့် မဟာမုနိတောင်ပေါက်ကြီးကျောက်စာပင် ဖြစ်ကြ၏။ ထိုစာတို့၏ အထောက်အထားအရ ရခိုင်ပြည်နယ်တွင် ဧညဝတီခေတ်နှောင်းကပင် စာပေအက္ခရာပေါ်ပေါက်ပြီးဖြစ်ကြောင်း ထင်ရှားလေသည်။

ထိုကျောက်စာတို့မှာ ဘီစီ ၅ ရာစုကျော်၊ ၄ ရာစုခန့်ဟု အချို့ ခန့်မှန်းကြသော်လည်း ထိုခေတ်က ရေးထိုးခဲ့သော အရိယန်တို့၏ ကိုယ် ပိုင်အက္ခရာဗြဟ္မီနှင့် ပုံတူနေခြင်းကြောင့် သာတည်း။ ခန့်မှန်းချက်အရ ဘီစီ ၂ ရာစုထက် ရှေးမကျနိုင်ချေ။ ထိုထက်စော၍လည်း ရခိုင်ပြည် တွင် အက္ခရာရေးထိုးနိုင်မှု မဖြစ်နိုင်ဟု ယူဆမိကြခြင်းကြောင့်တည်း။ ရခိုင်ဧညဝတီခေတ်တွင် အသုံးပြုခဲ့သောကြောင့် ရခိုင်ပြည်သုံး ရကွဲလွဲမှု အက္ခရာ၊ ဧညဝတီခေတ် အက္ခရာဟုပင် သတ်မှတ်ရပေမည်။

သို့သော် ဗြဟ္မီအက္ခရာ တည်ငြိမ်တန်းကာလ ဖြစ်သောကြောင့် ပုံသဏ္ဍာန်ပြောင်းလဲမှု အထူးမရှိသေး၍ ဗြဟ္မီအက္ခရာနှင့် သဏ္ဍာန်တူ ထပ်တူဟုလည်း ခေါ်ဆိုကြရ၏။

(အနုမာဂမိ-မာဂဓဘာသာ ထက်ဝက်ရောသော)

ဝေသာလီခေတ်အက္ခရာ

ထို့နောက် အေဒီ ၄ ရာစုမှ ၈ ရာစု ဝေသာလီခေတ် ၎င်း လျှောက်တွင် ရေးသားခဲ့သော အက္ခရာများဆိုလျှင် ဗြဟ္မီပင်ရင်းမဟုတ် တော့ပြီ။ ဝေသာလီခေတ်တစ်ခေတ်တည်း ရေးထိုးခဲ့သော ကျောက် စာတို့ပင်လျှင် ခေတ်ဦး၊ ခေတ်လယ်၊ ခေတ်နှောင်း ရေးသားပုံချင်း အက္ခရာပုံသဏ္ဍာန် တစ်စတစ်စ ကွဲပြားမှုကို တွေ့ရပေသည်။

သို့ရာတွင် ထိုအက္ခရာတို့မှာ စဦးဗြဟ္မီအက္ခရာမှ ဆင်းသက်လာ သော အက္ခရာများကို အခြေခံပြီး တစ်စတစ်စ ကိုယ်နည်းကိုယ်ဟန်ဖြင့် တီထွင်ရေးသားလာကြသည်ဟု ယူဆရပေသည်။ ထို့ကြောင့် အိန္ဒိယ မြောက်ပိုင်းသုံး ဗြဟ္မီဆင့်ပွားဂုတ္တ၊ ယသောဓာရိမံအက္ခရာတို့နှင့် ပုံစံတူ သလိုရှိသော ဒေသမှ ဖွံ့ဖြိုးလာသည့် ရက္ခဝဏ္ဏအက္ခရာပင် ဖြစ်၏။

မြောက်ဦးမြို့ သျှစ်သောင်းဘုရား မုခ်ဝဉ္ဇူရှိသော အာနန္ဒာစန္ဒြေ ကျောက်စာ (အနောက်ဘက်ထိုး)ဆိုလျှင် ရှေးပြေးနာဂရီအက္ခရာကဲ့သို့ ဖြစ်နေသည်။ ထိုကျောက်စာအရှေ့ဘက် မျက်နှာရေးထိုးအက္ခရာဆိုလျှင် (ခန့်မှန်း အေဒီ ၃၀၀ မှ ၆၀၀)အတွင်းဖြစ်ရာ ထိုစာကိုဖတ်မရသေး ကြပါ။ မြောက်ဘက်မျက်နှာရေးထိုးပါစာမှာ ၁၀ ရာစုကဟု ခန့်မှန်း ကြရာ အက္ခရာတို့မှာ ရှေးပြေး ဘင်္ဂလီအက္ခရာကဲ့သို့ ဆင်တူလေသည်။ မည်သို့ဆိုစေ ဝေသာလီ ကျောက်စာ အက္ခရာများကား ထိုခေတ်ဖွံ့ဖြိုး လာသော ရက္ခဝဏ္ဏအက္ခရာပင် ဖြစ်လေသည်။ ဗြဟ္မီမှဆင့်ပွားလာခြင်း၊ ဒေသအလိုက် ပြုပြင်ထုတ်ထွင်ရေးသားလာခြင်းလည်း ဖြစ်သည်။ ဝေသာ လီ ဆီဒီးခွက်စာအရ ယခုအသုံးပြုနေသော အက္ခရာသဏ္ဍာန်တူသာ မကပဲ အသံထွက်မှာလည်း ရခိုင်ဘာသာစကားသံပင် ဖြစ်နေ၏။ ထို့ ကြောင့် နိုင်ငံသုံး ရခိုင်စာပေ၊ ရခိုင်စကား သီးခြားရှိလာခဲ့ပြီလော့ဟု တွေးဆမိနိုင်သည်။

ဝေသာလီနောက်ဆုံး ဒင်္ဂါးဖြစ်သော စူဠမဟာရာဇာ ဒင်္ဂါး
ဆိုလျှင် ရှေ့ပြေး ယခုခေတ်သုံး အက္ခရာ အရေးသားဖြစ်နေသည်။
လောင်းကြက်ခေတ်အက္ခရာများနှင့် ဆင်နွှဲသည်။ ဝေသာလီတစ်ခေတ်
တည်းမှာပင် လက်ရေးလက်သားမူများ ကွဲပြားသည်ဟု ဆိုနိုင်ပါသည်။
စူဠမဟာရာဇာ ဒင်္ဂါးဆိုလျှင် ရခိုင်ရာဇဝင်အရ စူဠစန္ဒြေမင်းသည် ခရစ်
အေဒီ ၇၆၇ ခုတွင် နဂရစ်မော်တင်၌ လှေဖောင်ပျက်၍ နတ်ရွာစံလှန်
ခဲ့ရသည်။ ထိုစူဠစန္ဒြေမင်းသား ဒင်္ဂါးခပ်နှိပ်ပါ စူဠမဟာရာဇာ အမှန်ဖြစ်
ချေကာ အက္ခရာသမိုင်းအတွက် သာဓကပြစ်ရာတစ်ခုဟု ဆိုနိုင်သည်။

ထို့ကြောင့် ဒင်္ဂါးပါအက္ခရာကိုထောက်လျှင် ယခုခေတ် သုံးစွဲ
နေသော အက္ခရာအရေးအသားမှာ ခရစ်သက္ကရာဇ် တစ်ထောင်မတိုင်စွဲ
ရှစ် နှစ်စုကပင် သုံးစွဲလာပြီဖြစ်ကြောင်း၊ သက်သေခံရာ ချောက်နေသည်။
ထိုသို့ဖြစ်လျှင် ဝေသာလီကျောက်လှေကားခေတ်တွင် ရေးခဲ့သောပညာ
မောမော်ကွန်း၊ ဝေသာလီမဟာသကရာဇဝင်၊ သုဝဏ္ဏဒေဝီသျှို
လိက်ရတု၊ သျှေတပောဓဆန်းကျမ်း၊ ကဝိကဏ္ဍကျမ်း၊ စာနုကျနီတိ၊ ကြမ္မာ
ဒွိကံမင်းကြီးဝတ္ထု၊ မနုခမ္မသတ်စသော စာပေများကို ရခိုင်ဘာသာ
ငါးကားဖြင့်လည်းကောင်း၊ ဘာသာပြန်၍လည်းကောင်း၊ ယခုအက္ခရာ
အရေးအသားတို့ဖြင့် ရေးသားခဲ့နိုင်ပေရာသည်။

လေးမြို့ခေတ်အက္ခရာ

ရခိုင်လေးမြို့ခေတ်မှာ ခရစ် ၇၉၄ မှ ၁၄၃၀ ထိ အနှစ်ခြောက်
ရာကျော်လေသည်။ မြန်မာနိုင်ငံ ပထမပုဂံခေတ်၊ ဒုတိယပုဂံခေတ်၊
အင်းဝခေတ်တို့နှင့် ခေတ်ပြိုင်ဖြစ်လေသည်။ ယင်းလေးမြို့ခေတ် အက္ခရာ
မှာ ဝေသာလီ နှောင်းခေတ်အက္ခရာမှ ဆက်နွှယ်လာသော အက္ခရာသာ
တည်း။ ယခုအသုံးပြုနေသော အက္ခရာနှင့် တစ်စတစ်စ နီးကပ်လျက်ရှိနေ
လေပြီ။ ဘာသာအနှစ်ဖြင့် ရခိုင် ဘာသာစကားများသို့ ပြောင်းလဲ
ပုံကြောင်း ထွေရှာပေ၏။ ထိုခေတ်တွင် ရေးထိုးခဲ့သော အောက်ပါကျောက်
စာများကို ထောက်ထား၍ လေးမြို့ခေတ်တွင်လည်း ဗြဟ္မိပွား အက္ခရာ
များမှ နောက်တစ်ဆင့် ဆင်းသက်လာသော အက္ခရာများပင် ဖြစ်သည်
ဟု ဆိုကြသည်။

ထိုခေတ်တွေ့ရသောကျောက်စာများ

- ၁။ လကျမင်းနှင့်၏ ရပ်စောက်ဘုရား (သကြမ် ၄၇၇-ထိုကျောက်စာ။
- ၂။ ဗူးတောင်းကဲ့ကျောက်စာ (မာန်အောင်)။
- ၃။ အေဒီ ၈၄၁-၈၇၁ မင်းရင်ဖြူဘုရား ဓမ္မခဏ်ကမ္မည်းစာ။
- ၄။ ဒသရာဇာ (အေဒီ ၁၁၂၁-၁၁၃၇) လက်ထက်လေးမြို့မြစ်လက်ဝဲကမ်းခြေလောင်းကြက်နတ်တောင် ကျောက်ဆောင်ပေါ်ထိုးကျောက်ကမ္မည်းစာ။
- ၅။ အလောမာဖြူ (အေဒီ ၁၂၄၈-၁၂၅၄) ၏ သိန်းခိုရောက်ရေးထိုးပါကျောက်စာ။
- ၆။ အလောမာဖြူဘုရား ဓမ္မခဏ်ကမ္မည်းစာ။
- ၇။ မြောက်ဦးပြတိုက်ရှိ တောင်ကုတ်စေတီကျောက်စာ။
- ၈။ နန်းကျားကြီးဘုရား ကျောက်စာ အေဒီ(၁၂၇၁-၁၂၇၅)။
- ၉။ အထုတ်သေမ - ဥတုနတ်ကုန်း (လောင်းကြက်ခေတ်ထိုး) ကျောက်စာ။
- ၁၀။ မင်းထီး (အေဒီ ၁၂၈၁-၁၂၈၂) ခုနှစ် ထိုး၊ မဟာဗောဓိကျောက်စာ။
- ၁၁။ မင်းထီး၏ ကျောက်မီးကျောင်း ကျောက်စာ (သကြမ် ၇၁၈ ထိုး)။

စာပေအရေးအသားအက္ခရာပုံပန်းသဏ္ဍာန်များမှာလည်းခေတ်ဦးခေတ်လယ်၊ ခေတ်နှောင်း အက္ခရာများမူ မသိမသာ ဆင့်ကဲကွဲလွဲမှုများကို တွေ့ရသည်။ ထို့ကြောင့် ထိုအက္ခရာများမှာ ထိုခေတ်ရခိုင်တို့၏ကိုယ်နည်းကိုယ်ဟန်၊ ကိုယ်ပုံစံတို့နှင့် တီထွင်ရေးသားခဲ့ကြပုံကို တွေ့ရလေသည်။ နှောင်းအက္ခရာများမှာ မြောက်ဦးခေတ်အက္ခရာများနှင့် ရောယှက်နေပြီး၊ ဗျည်းသရတို့ပုံ၊ အလယ်သရများ၊ အသတ်များမှာ သိသိသာသာ ကွဲလာမှုများကို တွေ့ရပါသည်။

လောင်းကြက်ခေတ်တွင် စာပေအရေးအသားလည်း တိုးတက်လာဟန်ရှိသည်။ ရာဇဝင်ကျမ်းအရပဉ္စာခေတ်မင်းရင်ဖြူ (ခရစ်အေဒီ ၈၄၁-၈၇၁)သည် သကြစ် ၂၀၉ ခုခရစ်အေဒီ ၈၄၇ ခုနှစ် ကောဒသမမြောက်သင်္ဂါယနာတင်အပြီးတွင် ရွှေပေချပ်တို့၌ ရေးထိုး၍ မှတ်တမ်းတင်ခဲ့သည်ဆို၏။ မင်းထီးလက်ထက် ရခိုင်အသျှင်သူမြတ်ခေါ် အဂ္ဂသာရသည် လောကသာရပျို့ကို ရေးစပ်ခဲ့သည်ဆို၏။ ထိုမင်းလက်ထက် ဗုဒ္ဓဂါယာ၌ သိမ်ကျောင်းများကို သကြစ် ၆၄၇ တွင် ပြုပြင်၍ သကြစ် ၆၆၀ တွင် အလှူကြီးပေးပြီး ကမ္မည်းကျောက်စာမှတ်တမ်း ရေးထိုးခဲ့သည်။

မြောက်ဦးခေတ်အက္ခရာ

မြောက်ဦးခေတ်အက္ခရာများမှာလည်း ခရစ် ၁၄ ရာစုမှ ၁၈ ရာစု ရက္ခဝိက္ခန္ဓာအက္ခရာ ဆင့်ကဲပြောင်းလဲလာပုံအရ လေးမြို့ခေတ်အက္ခရာများကို အနည်းအကျဉ်းကွဲပြား၍ ရေးသားထားခြင်းသာဖြစ်ကြောင်း တွေ့ရသည်။ ထို့ကြောင့် အရင်းစစ် အဖြစ်မြေကဆိုသလို ညောင်တီခေတ် အက္ခရာမှ အဆင့်ဆင့်တက်လာသော အက္ခရာများသာ ဖြစ်ရာကား၊ ထိုညောင်တီခေတ်မှ မြောက်ဦးခေတ်အထိ ရက္ခဝိက္ခန္ဓာအက္ခရာများမှာ ပြဟိမ္မုဆင်းသက်လာသော အနွယ်ဝင်များပင်ဖြစ်ကြောင်း ထင်ရှားနေပါတော့သည်။

လေ့လာသင့်သော ကမ္မည်းကျောက်စာများ

မြောက်ဦးခေတ်နှင့် ပတ်သက်၍ လေ့လာသင့်သော ကမ္မည်းကျောက်စာများမှာ အများအပြားရှိလေသည်။ မြောက်ဦးမြို့ ရှေးဟောင်းပြတိုက်မှာလောကဒေဝီထမီးမောင်နှံကောင်းမှုကျောက်စာအပါအဝင် အောက်အမည်ပါ ကျောက်စာများကို ထိန်းသိမ်းပြသထားရှိလေသည်။ လောကဒေဝီထမီးမောင်နှံကောင်းမှု ကျောက်စာမှာ မြောက်ဦးမြို့ကို မင်းစောမွန်အစရှိသောမင်း ၁၁ ဆက်အုပ်ချုပ်ပြီး အဆုံး၌ ဘဝရှင်မင်းပင် ဆက်ခံကြောင်း၊ ထိုမင်းတွင် သားတော်သုံးပါးရှိကြောင်း မှတ်တမ်းတင်ထားချက် တွေ့ရသည်။ မြောက်ဦးမြို့အမည်နှင့် မြို့တည်မင်း၊ ထို့အပြင် မင်းပင် (မင်းဗာကြီး)ထံ သမိုင်းဆက်ကို သိလာရသဖြင့် သမိုင်းအတွက် အားထားစရာ ကောင်းလှသည်။ တစ်ခြားကျောက်စာများကိုလည်း အသီးသီး လေ့လာကြည့်လျှင် မြောက်ဦးခေတ် အက္ခရာနှင့် မှတ်တမ်းတင်စာပေများကို အခိုင်အမာ သိရှိရပေသည်။

- ၁။ သိမ်ကြီးတောင်ကျောက်စာ (၉၅)
- ၂။ ဂဏန်းချပ်တောင် (၇၀)
- ၃။ ပိန်နဲ့ချောင်းစားလှဖြူလင်မယား (၄၆)
- ၄။ ရေပေါက်အင်းဆံကျောက်စာ (၂၄)
- ၅။ ဝန်းတီးနတ်ကွန်းအင်းဆံ (၂၅)
- ၆။ နံ့ဆာကန်အင်းဆံ (၂၆)
- ၇။ သျှင်ငယ်တက်ဘုရား (၂၂)
- ၈။ အလယ်စေတီကျောက်စာ (၂၁)
- ၉။ နားလိပ်တောင်စေတီ (၁၉)
- ၁၀။ တောင်ဖြူလေးမျက်နှာဘုရား (၁၈)
- ၁၁။ မြက်ရိတ်ကျွန်းဘုရားကျောက်စာ (၁၅)
- ၁၂။ သရက်အုပ်ဘုရား (၁၃)
- ၁၃။ ဟာရီတောင်ဘုရား (၁၂)
- ၁၄။ ဘုရားလှဘုရားကျောက်စာ (၁၁)
- ၁၅။ ရတနာပုံဘုရား (၉)
- ၁၆။ သရက်အုပ်ဝရစ်တောင် (၈)
- ၁၇။ အံတော်သိမ်ဘုရား (၆)
- ၁၈။ ပေါင်းတော်စေတီ (၅)
- ၁၉။ ခမောင်းတက်ကတ္တော်သိမ်ကျောက်စာ ၂ချပ် (၄)
- ၂၀။ ဝန်တီးနတ်ကွန်းကျောက်စာ (၂)
- ၂၁။ ဇုန္ဒတ်လကျီပျံချီကျောက်စာ (၁၈၂)
- ၂၂။ ပုရိန်အဆုံးတောင်ကျောက်စာ (၁၉၁)
- ၂၃။ သရက်တစ်ပင်ကျောက်စာ (၁၉၀)
- ၂၄။ ချီးတုင်းကျိုင်ကျောက်စာ (၁၉၅)

- ၂၅။ ကြင်းနဝင်း-သက်တော်ရကျောက်စာ (၁၉၅)
- ၂၆။ မင်းသမီးမြောင်ကျောက်စာ (၁၈၃)
- ၂၇။ ဆင်ကဲကြီးကျောက်စာ (၁၈၉)
- ၂၈။ အလယ်နိဗ္ဗူဇာ (၁၈၉)
- ၂၉။ ကန်သုံးဆင့်ကျောက်စာ (၉၃)

ထို့ပြင်တခြားကျောက်ကမ္မည်းစာ၊ စာပေများလည်း ရှိပေသည်။

မှတ်ချက်။ ။ နောက်မှ ကွင်းစကွင်းပိတ်ဖြင့် ပြထားသော ဂဏန်းများ များမှာ မြောက်ဦးမြို့ရှေးဟောင်းပြတိုက်တွင် မှတ်သားထားသော နံပါတ်များ ဖြစ်လေသည်။

မြောက်ဦးခေတ် အက္ခရာများမှာမူ ယခု အက္ခရာများနှင့် အထူးကွဲလွဲမှု မရှိတော့ချေ။ အက္ခရာနှင့် စာပေရေးသားမှုလည်း အထူးတိုးတက်လာခဲ့ပေသည်။ အဒုမင်းညို၊ ဥဂ္ဂါပျံ၊ ဝိမလ၊ မဟာပညာကျော်၊ ဦးမြဝါ၊ ဓမ္မဇယျ၊ ကျီးညို (ပညာဝံသ)၊ သိုက်တင်လေက်ရုံး၊ ခိုးဝေ၊ ခင်ညို၊ ကိုယ်ရံကြီး၊ ရဲအောင်၊ ရွှေသဲ၊ မိပန်းရံ စသော ပညာရှိ ပုဂ္ဂိုလ်စာဆိုတော်များလည်း ထင်ရှားရှိခဲ့ကြသည်။ ယနေ့ထိကမချနည်း။ ရခိုင်သင်ပုန်းကြီး အပင့်အရစ်၊ သရကပ်ပုံ ဆိုရိုးများမှာ သီးခြား ရှိနေသေးသည်။ ရခိုင်တန်ဆောင်းမဂ္ဂဇင်း၊ ရခိုင်ညွန့်ဖူး မဂ္ဂဇင်းတို့တွင် အသေးစိတ်ဖော်ပြထားရှိပေပြီ။

ရခိုင်စာပေ သုတေသီများသို့ ပန်ကြားချက်

ရခိုင်အက္ခရာ စာပေ ခရီးလမ်းကြောင်းကို အကျဉ်းတင်ပြခဲ့လေပြီး အတိုချုံး၍ မှတ်သားတင်ပြရလျှင် ရက္ခဝဏ္ဏ အက္ခရာများမှာ အိန္ဒိယမှ ဆင်းသက်လာသော ဗြဟ္မီအက္ခရာများနှင့် ဣညဝတီခေတ်က ကျောက်စာပါ အက္ခရာတို့ကို တိုက်ဆိုင်စစ်ဆေးကြည့်ခြင်းဖြင့် အက္ခရာပုံပန်းသဏ္ဍာန်ချင်း တူနေသည်ကို တွေ့ရခြင်း၊ ဝေသာလီခေတ်တွင် ထိုခေတ်ဦးက ရေးတိုးထားရှိခဲ့သော ဝေသာလီဘုရား ပလ္လင်ရေးထိုးပါက ကမ္မည်းကျောက်စာနှင့် ထိုခေတ်လယ်၊ ခေတ်နှောင်း အက္ခရာများကို ယှဉ်ကြည့်

ခြင်းဖြင့် အက္ခရာ ပုံပန်းသဏ္ဍာန်များ တစ်တစ် ကွဲလာသည်ကို တွေ့ရ
ခြင်းတို့ကို ထောက်ထားလျက် ဘီစီ ၄၀၀ ခုနှစ်က Indo Aryan အင်ဒို
အာရီယန်တို့၏ Deva Nagari ဒေဝနာဂရီ ခေါ် သူတို့၏ ကိုယ်ပိုင်
အက္ခရာဖြစ်သော ဗြဟ္မီ Bramit အက္ခရာမှ ဆင်းသက် ဆင့်ပွားလာ
သော အက္ခရာများကို အခြေခံပြီး တစ်စတစ်စ ကိုယ်နည်း ကိုယ်ဟန်နှင့်
တီထွင် ရေးသားလာကြသည်ဟု ယူဆရလေသည်။ ထို့ပြင် စဦးကျောက်
စာများမှာ ပါဠိဘာသာဖြင့် ရေးထိုးထား ရှိခဲ့ကြသော်လည်း နောင်
တွင် တစ်စတစ်စ သင်္သကရိုဋ် ဘာသာစကား လွှမ်းမိုးလာကြောင်း တွေ့ရ
ပေသည်။

ဝေသာလီ ခေတ်နှောင်း အက္ခရာများနှင့် လောင်းကြက် မြောက်
ဦး အက္ခရာများ ကိုက်ညီမှု ရှိကြသော်လည်း ပဉ္စာ၊ ပုရိန်၊ ခြိတ်၊ နေရ
ဥရော၊ လောင်းကြက်ခေတ်တို့တွင်လည်း အက္ခရာ ပုံသဏ္ဍာန်များမှာ
အနည်းအကျဉ်း ကွဲပြားလာကြောင်း တွေ့ရသည်။ တစ်ချို့ ကမ္ဗည်း
ကျောက်စာများမှာ တစ်ခေတ်တည်း သက္ကရာဇ်ချင်း အတူလိုပင် ဖြစ်
သော်လည်း ရေးထိုးထားသော အက္ခရာ ပုံသဏ္ဍာန်များ အနည်းအကျဉ်း
ကွဲလွဲနေသည်များကို တွေ့ရပါသည်။ ဤသို့ တွေ့ရခြင်းများမှာ ရှေးရှေး
ရှေးမှနှင့် ထိုခေတ်ရေး မပုံဟန်ကွဲပြားလာခြင်းများကြောင့်လည်း ဖြစ်ချေ
ရာသည်။ ယခုဆိုသော် တစ်ချို့ ရိုးရိုးရေး၍ တစ်ချို့ ဆန်းသစ်သော
ရေးမှုများကဲ့သို့တည်း။ ဒုတိယ လောင်းကြက်ခေတ်နှင့် မြောက်ဦးခေတ်
နှောင်း ရေးထိုး ကမ္ဗည်းစာများ၏ တစ်ချို့မှာ အက္ခရာများနှင့် မဖြစ်
စေလောက် ကဲ့ရဲ့သာ တွေ့ရသဖြင့် ပျက်စီးယိုယွင်းသည်ကို နှောင်းလူတို့
အစားထိုး ပြုပြင်ထားခြင်း မိတ္တူသဘောလည်း ဖြစ်နိုင်သည်။

မည်သို့ပင်ဆိုစေ ဖော်ပြပါ တွေ့ရှိရသော ကျောက်စာ ကမ္ဗည်း
စာများအရ ရခိုင်ပြည် စာပေအက္ခရာများ ပေါ်ပေါက်ခဲ့သည်မှာ နှစ်
ပေါင်း အတော်ကြာညောင်းခဲ့ပြီဖြစ်ကြောင်း ထင်ရှားနေသည်။ ထိုစင်ပေ
အက္ခရာတို့ ဆိုလျှင်လည်း အိန္ဒိယမြောက်ပိုင်း ဗြဟ္မီ အက္ခရာများမှ
တစ်ဆင့် ဆင်းသက်လာခြင်း ဖြစ်ချေသည်။ ရခိုင်ပြည် ဝေသာလီခေတ်
ကပင် ထိုအက္ခရာနှင့် တပါတည်း မာဂပြည်မှ ဝင်ရောက်သော ကဗျာ၊
ဗိသုကာ၊ နက္ခတ်ဗေဒင်၊ လောကီပညာ၊ ဆေးဓာတ်ကျမ်း၊ သင်္ချာ၊

မြဟူကစာပေ၊ ဗုဒ္ဓစာပေကျမ်းဂန်အမြောက်အမြား ရှိခဲ့သဖြင့် ထိုခေတ်ကပင် စာပေပညာရပ်များ အတော်တိုးတက်ခဲ့ကြောင်း သိရပေသည်။ ထိုခေတ်ရေးထိုးချက် စာပေမှတ်တမ်းများအရ ဗုဒ္ဓဘာသာနှင့်အကျုံးဝင်သော စာပေကြောင်းရပ်များကိုသာ အဓိကရေးထားတွေ့ရှိသဖြင့် ရခိုင်မြည်သည် စညဝတီခေတ်နှောင်း၊ ဘီစီ ၄၀၀ ကျော်ခန့်ကပင် ဗုဒ္ဓဘာသာတိုင်းပြည် တစ်ပြည်ဖြစ်ကြောင်း ထင်ရှားနေပေသည်။ ဤသည်မှာ အက္ခရာစာပေများနှင့် မှတ်တမ်းတင်နိုင်ခဲ့သည့် ကျေးဇူးကြောင့်ပင် ဖြစ်သည်။

မြောက်ဦးနှောင်းခေတ်မှ သည် မျက်မှောက်ခေတ်ထိ

ထို့နောက် နှောင်းခေတ်များတွင် စာဆိုကျော်ပုဂ္ဂိုလ်များ ဆက်ခံပေါ်ပေါက်ခဲ့သည့်အလျောက် စာပေနယ်လည်း စည်ပင်ကျယ်ပြန့်ခဲ့ကြောင်း၊ ထိုပုဂ္ဂိုလ်များ၏ လက်ရာ ရတု၊ တေး၊ ကဗျာ၊ အဲ၊ သာချင်း၊ ဇေးချင်း၊ အံ့၊ လှေ့လှော်သံ၊ စည်သံ၊ ပတ်သံ၊ ဒုးချင်း၊ နတ်ချင်း၊ ငစည်ချင်း (ပန်ကျားသံ)၊ ပင့်ကူချင်း (နန်းတွင်းကဇာတ်)၊ သံချပ်အမျိုးမျိုးတို့ကို သိရှိခြင်းဖြင့် ထင်ရှားလေသည်။ မြောက်ဦးခေတ်နှောင်းတွင်ထင်ရှားသော စာဆိုရှင်၊ ရဟန်း ရှင်၊ လူပုဂ္ဂိုလ်များဆိုလျှင် လောကမာန်အောင် ဆရာတော်၊ သံတွဲဦးကဝိသာရ၊ ဝါးကျောင်းပဏ္ဍိတ်၊ ကင်းဆရာ၊ ဦးစံတင်၊ လမုချောင်းဆရာကျော်မည်၊ ဟူးရားတက်ငမည်၊ ဒေဝန်းအောင်ကျော်ရှင်၊ မြို့သူကြီးအောင်ကျော်ဇော်၊ ဦးမောင်ပု၊ ဦးပဏ္ဍိတာလင်္ကာရ၊ ဦးစန္ဒမာလာလင်္ကာရ၊ တန်ခိုးဆရာထွန်း စသော မြတ်သျှကိုလိုနီဘဝထိ ပုဂ္ဂိုလ်များ၊ လွတ်လပ်ရေးခေတ်နှင့် မျက်မှောက်ခေတ်စာပေပညာရှင်များ၊ သမိုင်းဝင်ပုဂ္ဂိုလ်များ၊ တေးဂီတအနုပညာရှင်များ၊ သုတေသနပညာရှင်များ၊ ရခိုင်စာပေယဉ်ကျေးမှုများကို ဖော်ထုတ်ခဲ့ကြသူများ၊ အဖွဲ့အစည်းများ၊ မဂ္ဂဇင်းစာစောင်များ၊ စာအုပ်စာတမ်းများ၊ ရဟန်းပညာရှင်များ၊ လူပညာရှင်များတို့ အားအထူးဂုဏ်ပြုလျက်၊ ဂုဏ်ပြုကျေးဇူးတင်ထိုက်ကြောင်း၊ နောင်ကိုလည်း မိမိတို့တိုင်းပြည်နှင့်လူမျိုးဂုဏ်တင်နိုင်ရန် ကြိုးစားဆောင်ရွက်ကြစေလိုကြောင်း တိုက်တွန်းနှိုးဆော်အပ်ပေသည်။

အသျှင်စက္ကံန္တ (ရခိုင်ပြည်နယ်)
ရခိုင်မဂ္ဂဇင်း၊ အမှတ်(၇)
၁၉၇၃ ဇန်နဝါရီလ။